

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„Koroški Slovenec“,
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26/I.
Rokopisi se naj pošiljajo na naslov:
Pol. in gosp. društvo
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26/I.

Lisi
za politiko, gospodarstvo
in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Stane četrtletno: K 10.000

Za Jugoslavijo
četrtletno: Din. 25.

Posamezna številka 1000 kron

Leto IV.

Dunaj, 29. oktobra 1924.

Št. 44.

Nedeljena Koroška.

Deseti oktober so naši nemški sosede zopet obhajali z največjo vnešo. Lahkomiselnega ljudstva je žalibog po jezikovni meji vse preveč, lahkomiselna je zlasti mladina, ki hiti v vsako beznico in za vsakim lepakom, ki naznanja kak ples. Koroški Slovenci čutimo v vsakem takem zmagoslavju neko neumno izzivanje. Naj bi nemški junaki že uvidevali, da njih uspeh pri glasovanju ni bila zmaga pravice, marveč le zmaga nemške prefriganosti, narodne mlačnosti koroških Slovencev in neka naravna posledica našega zgodovinskega razvoja. Prav radi prepuščamo Nemcem to veselje, ne moremo pa dopustiti, da bojo zlorabljali naših otrok v svoje namene.

Koroški Slovenci smo se lojalno postavili na stališče Avstrije, a le pogojno: Ako se izpolnjujejo določbe mirovne pogodbe in se ne ovira našega kulturnega razvoja. Da se nam ta razvoj zabranjuje, priznal je nedavno sam deželni glavar, ko je na nekem zborovanju dejal, da uživajo koroški Slovenci vse pravice, a le sorazmerno z nemško manjšino v drugih državah. Torej smo na tem, kakor pravi nemški pregovor: *Haust du meinen Juden, hau' ich deinen Juden!* Nekaki talci smo, ki naj jamčimo, da se Nemcem izpolnijo vse želje v drugi državi, če ne, bojo zadržili vrh okrog našega vratu. Svet bo menda uvidel, da so potemtakem naše pravice v deželi zelo meglene. V takih razmerah bo tudi nam težko obstati pri svoji deklaraciji.

Dobro vemo, da ima tudi Jugoslavija svoje težkoče, a še večje Avstrija. Jugoslavija je takoj po polomu uredila svoje gospodarstvo, denaria ni ponarejevala, kakor se je delalo to pri nas. Zato pa tam ljudje niso obubožali kakor mi: kdor je imel prihrankov, je lahko ohranil

njihovo vrednost vsaj večinoma. Ko bi naši nemški voditelji si bili v svesti beračije v katero smo zapadli, ne bi obhajali kakor nori slavnost za slavnostjo. V Jugoslaviji gospodarstvo napreduje, a pri nas zapiramo tovarne in banka za banko gre v konkurz! Trgovinska bilanca je grozno pasivna. Ako se naj država sanira, bo treba nalagati kmetom in obrtnikom neznosna bremena. Nekaj časa smo plesali in zapravljali, zdaj nam pa življenje polaga račun za potratu prejšnjih dni. Dežela je polna lopov in tatov, kmetje se morajo oboroževati sami, da se bojo branili, vključno premnogim orožniškimi postajami, ki so se ustanovljale samo zato, da opazujejo Slovence.

Da se v takih razmerah poje in vriska in pleše in gode, nam je neumljivo. Vsa vojna nesreča bi ne bila tako usodepolna, ko bi se ljudstvo ne bilo tako pokvarilo. Nihče ne mara dela, vse se zapravlja za pijačo, za plese, potemtakem plače seve nikoli niso zadostne. V državi ni avtoritete, ki bi izvajala postave in krotila upornike. Seipel sam je dejal, da je najprej treba sanirati duše! A ni nobenega upanja, da bi kdo te duše saniral, marveč se pogrezamo od leta do leta globlje. Znan veletrgovec je nedavno dejal, da je Avstrija v moralničnem bankerotu! Zato ne vemo, odkod naj jemlje Slovenec navdušenje za to državno gospodarstvo, če razmere pozna in se ne zadovolji s sleparijami, ki jih uganjajo nemški listi.

Razumemo, da so Nemci veseli nedeljene Koroške. Celovec bi bil popolnoma propadel, ko bi bila meja tam, kjer se je začrtala med cono A in B. Avstrijski Nemci lamentirajo, da zdaj nimajo kam s svojimi otroci, a popred so jih pošiljali kot višje uradnike po vseh nenemških kronovinah. Tisto velja v manjšem obsegu za Celovec in slovensko Koroško. Nemška Koroška bi bila dobila v slučaju, da bi zmagala

Jugoslavija, čez mejo cel regiment nemških uradnikov in učiteljev, ki ne znajo slovenščine. a žive med Slovenci.

Sicer pa naši nemški sosede sami čutijo, da ni vse v redu. Oglašajo se njim vest. „Kärntner Tagblatt“ piše k 10. oktobru: „Dolžni smo napredovati v izpolnjevanju tega, kar smo leta 1920 obljubili. Naš namen je bil tedaj, doseči popolno narodno spravo in složno sodelovanje obeh narodnosti, tega ne smemo pozabiti. Ako se je pri nas zgodila napaka, treba, da imamo poguma jo odpraviti, ker sloga in sprava ste nam še naprej zvezdi vodnici!“

Tej izjavi „Kärntner Tagblatta“ smemo zaupati toliko kot drugim dosedanjim, dobro vedoč, da so vse te obljube le piškavi orehi, lepe besede govorjene za javnost, doma pa se dela čisto drugače. K sreči se pa Koroška ne da zaplankati in svet bo le izvedel, kaj se godi krog nas in če bodo te vesti Nemcem še tako neljube. In če oni ne marajo drugače, opozarjamo javnost, da ne preostaja nič drugega, kakor vrniti se k morali starega testamenta: Oko za oko, zob za zob!

Blodnje današnjih dni.

Politično življenje naših dni je postalo vse drugačno, kakor je bilo pred 30 leti. Tedaj se je bilo treba boriti proti kvarljivemu uplljivu liberalizmu, pri nas ob narodni meji še posebej proti nadutemu nemškemu nacionalizmu, proti nemški nestrpnosti in ošabnosti. Ta boj je trajal nekako od l. 1870 naprej. V dobi zadnje generacije pa se je prineslo to nasprotstvo na drugo polje. Imamo na eni strani delavstvo, na drugi delodajalce oz. posestnike. In to nasprotstvo se imenuje razredni boj ali nemški: *Klassenkampf*, tudi stanovski boj. Delavci pravijo: Do zemlje in do vsega kar je na nji, ima-

PODLISTEK

Kovač Franc:

Izprehod.

Jasnega jesenskega popoldne se napotim po strmih hribu na izprehod. Počasi korakam po ozki, strmi stezi in pridem do slabe, zanemarjene lesene kočice, pritiskane ob gorsko sleme, obdane okrog in okrog od gozda. Majhen vrtilj z polomljenim plotom in zanikerno jesensko solato se je razprostiral pred kočico.

Videl sem, da so duri zaklenjene. Samo deček pri dvanajstih letih, sirotej, kakoršnih najdemo toliko na Koroškem, je pasel pred bajto rudečo kozo. Majhne, čokaste postave, bedastega obraza in topega nosu, oko mrko, brez mladostnega ognja; celo truplo okorno, brez živahnosti. Na sebi je imel poleg razcapanih hlač, za svojo postavo mnogo predolgi očetov jopič in ker so mu bili rokavi predolgi, jih je enostavno zavil nazaj. Na glavi mu je čepel šiljast klobuk, izpod katerega so mu štrleli kuštravi lasje.

Bil je najstarejši sin alkoholika. Oče je strastno vdan alkoholu in vsi njegovi otroci so degenerirani, duševno malo vredni. Oče je naredil zločin, ker je zapustil svetu bedaste potomce, ki bodo pozneje v napotje občini in nadloga samim sebi.

Pasel je rudečo kozo, mahal s šibo okrog sebe ter odbijal cvetlicam glave.

Zapazi me in malomarno mahajoč s šibo okrog sebe, me z brezizraznim pogledom opazuje. Le redkokedaj vidi tujca v ti samoti.

Nagovorim ga:

„Kako ti je pa ime?“

„A kako mi je ime?“ ponovi vprašanje in me začudeno gleda.

„Ja.“

„Foltej.“

„Kje so pa ata?“

„A kje so ata?“

„Ja.“

„V Celovec,“ in zamahne s šibo proti celovški smeri.

„Ali kaj hodiš v šolo?“

Gledal me je začudeno z bedastim pogledom, ne vedoč, kaj hočem od njega. Ni mogel zapopasti.

„Pravim, če kaj v šolo hodiš?“

„a-a-aj?“

„Ali kaj greš v šolo?“

„A če kaj v šolo grem?“

„Ja.“

„Nič.“

„Ali kaj znaš žebrati?“

„A če kaj znam žebrati?“

„Ja.“

Fant krčevito stisne pest in z umazanim palcem napravi okorno velik križ na čelu in prsih, a na ustih izpusti.

„Veš kaj, prodaj mi kozo!“

„a-a-aj?“

„Kozo mi prodaj, pravim.“

„A kozo naj prodam?“

„Ja.“

Z brezizraznimi očmi me gleda začudeno. Njegovi možgani delajo počasi. Slednjič odgovori odločno:

„Kozu ima mleč.“

„Ti boš pa denar imel.“

„a-a-ai?“

„Denar boš imel, pravim.“

„Kozu ima mleč.“

In pri tem je ostalo, nisva se mogla pobotati. Na vsako nadaljno vprašanje je sirotej odgovarjal, da „ima kozu mleč“. Vsako stavljeno vprašanje je ponavljal in dolgo premišljeval, predno sem spravil iz njega zaželjeni odgovor.

Revček, kaj bo enkrat iz tebe na svetu? Ljudem boš v zabavo in smeh, delal jim boš zastoj, dokler boš mogel, izrabljali te bodo, slednjič te bodo potiskali iz hiše do hiše.

A on ne misli naprej; srečen in zadovoljen je v svoji duševni omejenosti in ozkem duševnem obzorju. Ves njegov besedni zaklad ne dosega mogoče petdeset pojmov.

Toda, ali ne zaboli očeta v dno duše, ga li ne grize vest, ko vidi pred seboj idijota in kretena in si mora priznati, da je sam kriv, da je otrok telesno in duševno zaostal? Se mu li ne stiska srce, ko vidi svojo žrtev?

Ah ne, oče je popolnoma otopel, plava v alkoholu, če ima denar. In otrok, tako mlad še, pa po krivdi starišev žrtev alkohola.

mo vsi ljudje enako pravico, a lastniki nam nikdar ne bodo prostovoljno kaj dali od svojega. Dokler smo politična manjšina si ne moremo pomagati. Skrbimo zato, da pridemo v ljudskih zastopih do večine. Tam si bomo lahko pomagali s postavami, ki odgovarjajo našim interesom. S postavami bomo tudi lahko prisilili lastnika, da se nam ukloni. Najbolje vidimo to na Dunaju. Mieterschutz je vzel hišam skoraj vsako vrednost. Polagoma prihajajo druga za drugo na prodaj in dunajska občina kupuje hiše takorekoč za nič. Za sredstva ji ni treba biti v skrbeh, ker je zelo iznajdljiva pri nalaganju novih davkov. Tako gremo nasproti komunističnemu gospodarstvu.

Ljudje smo sebični in kjer se gre za lastno korist, često nehata morala in postava. Še imajo evropske in sploh vse kulturne države v svojih temeljnih postavah in ustavnih določbah, da je lastnina nedotakljiva in vsakemu zajamčena. Ustave se z navadnimi postavami ne bi smelo odpraviti niti kršiti. A lastnikom hiš se je le vzela vsaka pravica, da smejo razpolagati s svojo imovino, četudi se je še pustilo njegovo ime v zemljiški knjigi. Krši se pravica, krši se postava s pomočjo države, ki bi jo morala varovati. Izgovor, da uradniki ne morejo plačevati polne najemnine ne more veljati. Urediti se mora drugače, ne pa tako, da stopimo k hišnemu lastniku in hišo kratkoma zasedemo, ne da bi plačali pravično odškodnino.

Nekaj sličnega se godi z našo krono, ki velja krona za krono, akoravno še obstoji postava, da se zamenja krona s protivrednostjo v zlatu. Kako more minister s priprosto naredbo naročiti, da se dolgovi plačujejo z ničvrednim papirjem? In tu so vsi enega mišljenja: socialni demokratje in krščanski politiki. Eden prvih, ki so se svoj čas postavili za „Mieterschutz“, je bil celovški sodni nadsvetnik Rokitskiy, član vodstva krščansko-soc. stranke. Tako se zapuščajajo načela, stari temelji in se hodi brezskrbno po poti, ki vodi v pogubo. Tako pa se tudi razvija razredni ali stanovski boj. Daleč smo že v njem, pa se ni ne zavedamo nevarnosti.

Koncem sept. se je vršil v Stuttgartu sestanek društva za socialno politiko. Na tem zborovanju je spregovoril pomembne besede priznani učenjak, protestant po veri, vseuč. profesor Verner Sombart: „Zgodovina je boj duha proti sirovim silam narave. Revolucionarni razredni boj je nekaj sirovega, je nevarnost za javno življenje, ker vnema celo morje sovraštva, ki ne pripozna nobene skupnosti, ki je nastala iz ljubezni. (Družina, država.) V razredni boj so se ljudje zagrizli. Proti temu malikovanju je treba nastopiti. Razredni boj se je rodil iz liberalizma in se da zmagati le s krščanskim načelom solidarizma to je vere v Boga iz katere izvira ljubezen, ki zamore zgraditi nov družabni red. To vero naj ponese odlični ljudje zopet med narod, v ljudske mase.

Spoznajo naj pa tudi meščanske stranke, da se nahajamo ob robu propada in uberejo pot, ki vodi do ozdravljenja naših razdrapanih socialnih razmer. In ta pot nas pelje — nazaj k Bogu.

POLITIČNI PREGLED

Državni proračun, ki je bil predložen te dni državnemu zboru v odobrenje, izkazuje skupnih izdatkov 10,669.051,363.000 kron in skupnih dohodkov 10,083.790,121.000 kron. Primanjklaj znaša tedaj 585.261,242.000 kron. Številke, ki jih marsikateri niti ne zna čitati!

Boj za šolo. Zvezni kancler dr. Seipel je pred nedavnim govoril na zborovanju krščansko-socialne stranke na Dunaju o katoliški šoli. Pri tej priliki je odločno zavzel stališče, kakor je izraženo v cerkvenem pravu: za katoliške otroke katoliške šole. Seipel je tudi odločno nastopil proti temu, da bi bilo staršem na prosto dano, pošiljati svoje otroke v katoliške ali takoimenovane „svobodne“ šole češ, „ako se da staršem taka pravica, kdo bo mogel nositi odgovornost, da se vzgoji nešteto otrok, ki niso ničesar slišali o Bogu in božjih stvarih itd.“. Te izjave dr. Seipela so povzročile pri socialnih demokratih in deloma tudi

pri vsenemcih — zaveznikih kršč. soc. stranke — hud odpor. Prišlo je celo v parlamentu do interpelacij, vendar je dr. Seipel dobro zagovarjal svoje stališče. Prav tako in še bolj pa je upravičena naša zahteva po šolal v katerih naj bi se poučevala slovenska mladina v svojem materinem jeziku. To bi bilo katoliško in demokratično obnem!

Štrajk ljudskošolskih učiteljev. V torek 21. oktobra t. l. je štrajkalo celokupno avstrijsko učiteljstvo. Tega dne je bilo zbranih v ročovžu na Dunaju okrog 3000 učiteljev in učiteljic, ki so glasno protestirali proti neki izjavi finančnega ministra, da ne bo potrdil nobenega deželnega zakona glede učiteljskih plač, ki bo vseboval ugodnejše določbe, kakor jih vsebujejo salcburški sklepi. Zastopniki učiteljstva so bili sprejeti od zveznega kanclerja dr. Seipela v navzočnosti finančnega in naučnega ministra. V Avstriji res samo tisti kaj dosežejo, ki protestirajo in štrajkajo.

Nov vsenemški dnevnik na Dunaju. Neki dunajski list poroča, da se ustanavlja na Dunaju nov velik dnevnik, ki bo zastopal politiko vsenemške stranke. Vršile so že pogajanja voditeljev vsenemške stranke, ki jim je prisostoval tudi zastopnik Stinnesovega koncerna, vsled česar se da sklepati, da bo novi list podpiran od Stinnesa.

Težka vladna kriza v Jugoslaviji. Jugoslavija se nahaja v težki vladni krizi. Bivši ministerski predsednik Ljuba Davidovič je podal kralju ostavko, ki se glasi: „Vaše Veličanstvo mi je izrazilo potrebo, da podam ostavko vlade z namenom, da se razširi temelj za podaljšanje naše dosedanje politike miru, reda, zakona, borbe proti korupciji in končno sporazuma med Srbi, Hrvati in Slovenci. Vsled tega si dovoljujem podati ostavko kabineta.“ Pogajanja za sestavo koncentracijske vlade, v kateri naj bi bile zastopane vse večje stranke in ki so se vršila pod predstvom kralja, so ostala brezuspešna. Nepremostljiva so se izkazala zlasti nasprotstva med radikali in Hrvati. Pričakovati je razpust parlamenta in nove volitve. Najtežavnejši vprašanje obstoja v tem, kdo bo imel za časa volitev vlado v rokah.

Volitev župana v Mariboru. Dne 22. okt. se je sestal novoizvoljeni občinski zastop v Mariboru in izvolil za župana dr. Leskovarja (SLS), za podžupana pa dr. Franjo Lipolda (JDS). Na magistratu je povodom izvolitve novega župana zaplapolala slovenska trobojnica.

Koliko vojašine ima mala antanta? Češko-slovaški list „Tribuna“ prinaša pregled, koliko štejejo armade male antante po mirovnem in vojnem stanju. Tako razpolaga Češko-slovaška v miru s 150.000 mož, v vojni postavi lahko nad 1 milijon vojakov, Jugoslavija 135.000 mož stalno in 1 milijon v vojni, Rumunija nad 125.000 v miru in 2.400.000 v vojni. Tem državam je prišteti še 230.000 oziroma dva milijona poljskih vojakov; dasi Poljska ni oficijelno zatsopana v mali antanti, bi v slučaju vojne gotovo ne ostala nevtralna. Mala antanta razpolaga potemtakem skupno s Poljsko nad dvakrat toliko vojakov, kakor Francoska in je vsekakor faktor, s katerim mora vsakdo računati.

Československi poslanec Nemeč dr. Medinger in mirovna pogodba. Na zborovanju interparlamentarne unije v Bernu je govoril kot zastopnik nemških manjšin tudi dr. Medinger. Pri tej priliki je govornik opozoril na mnogotere slučaje brezdomovinstva (Staatenlosigkeit), češ, da je veliko podanikov bivše Avstro-Ogerske, zlasti uradnikov, ki jih noče prevzeti nobena nasledstvena država. „Za lahkomišelnost in nevednost s katero so bile mirovne pogodbe napravljene,“ tako pravi dr. Medinger, „ni boljšega dokaza kakor ravno vprašanje državljanstva“. Pritožuje se proti postopanju posameznih držav, ki niso priznale državljanstva nemškimi uradnikom in apelira na angleške in ameriške zastopnike, ali ne smatrajo take razmere za sramotne in ali je to človeško in pravično, da se pušča ljudi v največji bedi, ne da bi se jim dovolila pokojnina. To kar se godi nemškimi nastavljenecem v drugih nasledstvenih državah, ima veljavo tudi za koroške Slovence. Kajti tudi med nami je še večjo šte-

vilo duhovnikov, učiteljev in nastavljenecem, ki jih Avstrija noče prevzeti — kljub jasnim določbam mirovne pogodbe — niti jim ne prizna državljanstva, še manj pa pokojnino. Dr. Medinger bi tedaj prav dobro storil, da apelira najprej na avstrijsko vlado, naj uredi to vprašanje „človeško in pravično“, potem šele sme pričakovati, da bodo njegovo prizadevanje v korist nemškimi uradnikom tudi nasledstvene države upoštevale. Sicer pa bi bil že zadnji čas, da se vprašanje državljanstva in pokojnino vendar enkrat reši, toda ne samo za Nemce, marveč tudi za nas.

Razpust nemškega državnega zbora. Državni predsednik Ebert je podpisal naredbo, ki se glasi: Parlamentarne težkoče onemogućujejo obstoj sedanje državne vlade in ob enem sestave nove vlade na temelju doslej izvajane notranje in zunanje politike. V smislu člena 25. državne ustave razpuščam državni zbor. — Nove volitve so bile razpisane na dan 7. decembra t. l. Kakor pričajo dosedanja poročila, bo volilni boj zelo srdit. Nemško-nacionalna in nemška ljudska stranka sta se že združili v meščanski blok ter izdali oklice na volilce. Narodni socialisti ostro napadajo nemške nacionalce in jim očitajo preokret pri sprejemu Dawesovega načrta. Krščansko-socialni centrum in socialisti pričakujejo, da pridejo v novo zbornico ojačeni, dočim se računata, da bodo komunisti znatno nazadovali.

Tudi Bolgarska pred gospodarskim polomom. Popoff, član bulgarskega statističnega urada, je izjavil: Bolgarska, ki je storila vse, kar je bilo v njeni moči, se nahaja vsled bremen, naloženih po mirovni pogodbi pred neizgibnim polomom. Do konca leta 1922 je plačala Bolgarska samo na reparacijah 110 milijonov zlatih kron in oddala za 1175 milijonov zlatih frankov materijala. V nasprotju z Avstrijo in Ogersko je Bolgarska plačevala in molčala, da zadovolji zmagovalce — toda brez pričakovanega uspeha. Davki so neznanški, pošta, telegraf, železnice in rudarska podjetja bo treba vstaviti, ker manjka denarja in potrebne materijala. Velesile morajo priti do spoznanja in prevzeti kontrolo bulgarskih financ ali pa na drug način odpomoči. Za Avstrijo in Ogersko prihaja tedaj Bulgarija s klici na pomoč. Torej same sanacije!

Zunanja politika Rusije. Na nekem zborovanju je opozoril Čičerin na to, da je pričakovati nadaljna priznanja Rusije. Kako poročajo listi iz Pariza, je francoska vlada tudi v resnici že priznala rusko sovjetsko vlado. Čičerin nadalje odločno zanika, da bi bila sklenila Rusija z Ogersko ali kako drugo državo tajno vojaško pogodbo; domnevanja, da hoče sovjetska Rusija vstopiti v Zvezo narodov so brez vsake podlage, ker bi se Rusija s tem podvrгла antantnim državam in spravljala v nevarnost svojo samostojnost. Pač pa stremi ruska sovjetska vlada po tesnem prijateljstvu z probujajočim se vzhodom, zlasti hoče utrditi rusko-kitajsko prijateljstvo.

DOMAČE NOVICE

Koroški deželni zbor se je sestal dne 23. oktobra t. l. k enodnevni zasedanju. Edina točka dnevnega reda je bila ponovna razprava zakonskega načrta o šolskih dokladah, ki se imajo naložiti občinam. Ta zakonski načrt je bil sprejet že 24. junija t. l. vendar ga dunajska vlada vsled protesta socialdemokratske stranke ni potrdila, marveč vrnila deželnemu zboru, da ga spremeni. Šlo se je socialnim demokratom zato, da nekoliko razbremenijo industrijske občine, ki bi bile s tem davkom po dosedanjem ključu najbolj prizadete. Njih nujni predlog za spremembo zakona je bil tudi brez ugovora sprejet in odkazan finančnemu odboru, ki ga je med kratkim odmorom odobril ter predložil zbornici v potrdilo. Sprejeta je bila tudi deželna postava, ki dovoljuje občinam nalaganje višjih kakor 100procentnih doklad.

Iz Podjune. (Utrinki.) Polizobraženez v gostilni strmečim poslušalcem na dolgo in široko učeno razlaga, da koroški Slovenci nimajo svojega jezika, temveč samo dialekt. Oglasi se k besedi Slovenec: „Dovolite gospod, da vas vprašam: Kaj si vi praznaprav pred-

